Örgütlü Kötülük ve İyilerin Rolü: Yapısal Körlük ve Bireysel Sorumluluk

Örgütlü Kötülük ve İyilerin Rolü: Yapısal Körlük ve Bireysel Sorumluluk adlı bu çalışma, **Platon'un ideal devlet anlayışı** ile **Hannah Arendt'in kötülüğün sıradanlığı** kavramını sentezleyerek toplumsal adalet ve bireysel sorumluluk üzerine derin bir analiz sunmaktadır. Yazara göre organize kötülük, sadece canice nefretin değil, aynı zamanda düşünme yetisini kurumsal yapılara devreden **"sıradan" insanların sessiz uyumu** sayesinde kurumsallaşmaktadır. Platon'un sınıfsal hiyerarşi ve **etik liyakat** ilkeleriyle başlayan inceleme, Nazi bürokratı Eichmann'ın muhakeme yeteneğini yitirerek nasıl bir suç aygıtına dönüştüğünü sergilemektedir. Metin, totaliter yapılar içinde dahi **bireysel vicdanın ve eleştirel düşüncenin** en büyük direniş biçimi olduğunu vurgulayan felsefi bir perspektif çizer. Danimarka örneği üzerinden, **ahlaki reddedişin** ve insani tiksintinin en profesyonel imha mekanizmalarını bile felç edebileceği savunulur. Nihai olarak, dünyanın yaşanabilir kalması için bireyin kendi **muhakeme iradesini** hiçbir otoriteye teslim etmemesi gerektiği sonucuna varılır. Örgütlü kötülüğün sadece aktif kötüler tarafından değil, düşünmeyi bırakan, kamusal sorumluluktan kaçan ve sisteme uyum sağlayan "**iyilerin**" sessiz desteği ve yapısal körlüğüyle kurumsallaştığını vurgulamaktadır.

Örgütlü Kötülük ve İyilerin Rolü: Yapısal Körlük ve Bireysel Sorumluluk

Bu makaleyi Spotify'da sesli olarak dinlemek için podcast'ine bu linkten ulaşabilirsiniz.

1.1 Giriş: Organize Kötülüğün Stratejik Anatomisi

Organize kötülük, popüler tahayyülün aksine sadece patolojik bir nefretin veya karanlık dürtülerin eseri değildir; aksine, devlet aygıtının ve kurumsal yapıların idari verimliliği üzerinde beslenen "asalak" (*parasitic*) bir mekanizmadır. Bu yapı, gücünü faillerin radikal gaddarlığından ziyade, muhakeme yetisini hiyerarşik basamaklara devreden bireylerin stratejik "düşüncesizliğinden" alır. Hannah Arendt'in başlangıçta "Radikal Kötülük" olarak kavramsallaştırdığı olgu, modernitenin bürokratik çarkları arasında "Kötülüğün Sıradanlığı"na evrilmiştir. Bu evrim, kötülüğün bir derinliğe sahip olmadığını, tam aksine korkutucu bir yüzeyselliğe sahip olduğu için bir mantar gibi her yere yayılabileceğini kanıtlar.

Bu makaleyi Youtube'da görüntülü olarak izlemek için videosuna bu linkten ulaşabilirsiniz.

1.1.1 Peki ama ne önemi var? (So What?)

Düşünme yetisinin kurumsal yapılara devredilmesi, bireysel ahlakın buharlaşmasına ve bireyin etik bir özne olmaktan çıkıp anonim bir "hiç kimse"ye dönüşmesine yol açar. Bu zihinsel feragat, toplumsal yıkımın idari bir titizlikle inşa edilmesinin önünü açar. Kötülüğün bu kurumsal yayılımını anlamak için, öncelikle Platonik "adalet" anlayışındaki yapısal hiyerarşiyi ve bu hiyerarşinin çöküşünü incelemek elzemdir.

1.2 Platonik Temeller: Adalet ve Yapısal Hiyerarşinin Çöküşü

Platon'un *Politeia* (Devlet) eserindeki ideal toplum kurgusu, adaleti sınıflar arası mutlak bir uyum ve her bireyin kendi doğasına uygun işi yapması (*Idiopragie*) üzerine inşa eder. Platonik perspektifte adalet, toplumsal makinenin parçalarının yerinden oynamamasıdır. Bu denge, "Metaller Miti" (Soylu Yalan) ile meşrulaştırılır: Tanrı, yöneticilerin özüne "Altın", bekçilerin özüne "Gümüş", işçilerin özüne ise "Demir ve Bronz" karıştırmıştır.

Bu yapısal uyumun bozulması, yalnızca sınıfsal bir karışıklık değil, ontolojik bir adaletsizlik senaryosudur:

Toplumsal Sınıf / Metal	**Karşılık Gelen Erdem**	**Adaletsizlik Senaryosu (Sorumluluktan Kaçış)**
Yöneticiler (Altın)	**Bilgelik (Sophia)**	*Logistikon* (Akıl) yetisinden yoksun "Gümüş" ruhların yönetime sızması; kararların evrensel iyilik yerine grupsal çıkarlara göre alınması.
Bekçiler (Gümüş)	**Cesaret (Andreia)**	Cesaretin zihinsel eğitimden (*müzik ve jimnastik*) yoksun kalarak zorbalığa dönüşmesi; bekçinin halka karşı kaba kuvvet kullanması.

İşçiler (Demir/Bronz)	**Kanaatkârlık (Sophrosyne)**	Kendi uzmanlık alanından saparak yönetime müdahale etme hırsı; kanaatkârlığın yerini kontrolsüz maddi hırsa bırakması.

Platon'un kurguladığı bu "herkesin kendi rolüne sadık kalması" fikri, vicdani bir muhakemeyle desteklenmediğinde, modern bürokrasideki "düşüncesizlik" ile birleşerek totaliter bir suç makinesinin ana dişlisine dönüşür. Platonik düzenin bu tehlikeli kırılma noktası, bizi Hannah Arendt'in Eichmann davası üzerinden yaptığı sarsıcı analize götürür.

1.3 Kötülüğün Sıradanlığı: "Düşüncesizliğin" Kurumsallaşması

Hannah Arendt, Nazi bürokratı Adolf Eichmann davasını raporlaştırırken, karşısında patolojik bir canavar değil, dehşet verici derecede "normal" bir memur bulmuştur. Arendt'e göre Eichmann, bir "canavar" değil, eylemlerinin vahameti ile savunmasındaki sığlık arasındaki absürt uyumsuzluk nedeniyle bir "palyaço" (*clown*) figürüdür. Eichmann'ın bir "katılımcı" (*joiner*) tipolojisine dönüşmesinin arkasında, lise ve mesleki eğitimindeki başarısızlığı ve hayatını ancak bir organizasyona (SS, YMCA vb.) ait olarak anlamlandırabilme acziyeti yatar.

Eichmann şahsında kristalleşen bu "düşünme yetisi kaybı" şu mekanizmalarla kurumsallaşır:

- **Sprachregelung ve Amtssprache:** Gerçekliği maskeleyen "yeniden yerleşim" gibi örtmeci (*euphemistic*) terimlerin kullanımı. Dil, eylemin ahlaki ağırlığını gizleyen bir kalkan işlevi görür.
- **Perspektif Yoksunluğu:** Başkalarının bakış açısından bakma yetisinin felç olması; kurbanların acısını sadece lojistik bir çizelge meselesi olarak görme.
- **Kant'ın Perversiyonu:** Eichmann, Kant'ın özerk akla dayanan Kategorik İmperatifini, yasama gücünü kendi vicdanından alıp "Hitler'in iradesi" (*Führerprinzip*) ile takas ederek çarpıtmıştır. Bu, bireyin kendi ahlaki öznelliğine karşı işlediği bir **ontolojik intihardır**.

1.3.1 Peki ama ne önemi var? (So What?)

Kurumsal aidiyetin bireysel vicdanı yutması, "sadece görevini yapma" retoriğini en büyük ahlaki zırha dönüştürür. Bireysel düşüncenin iflası, sistem içindeki "iyilerin" sessiz işbirliğiyle birleştiğinde kötülük, sığ ama durdurulamaz bir yıkım gücü kazanır.

1.4 Sessiz Destek ve Yapısal İşbirliği: "İyilerin" Ahlaki Sorumluluğu

Kötülüğün devasa bir yıkıma dönüşmesi sadece aktif faillerle değil, "düzeni koruma" bahanesiyle sessiz kalanların onayıyla gerçekleşir. Platon'un asırlar önce vurguladığı *Apragmosyne* (kamusal işlerden elini eteğini çekme) tavrı, aslında kötülüğün kurumsal

dişlilerini yağlayan asıl unsurdur. Bilge insanların sorumluluktan kaçmasının bedeli, ehliyetsizlerin ve kötülerin tahakkümü altında ezilmektir.

Arendt'in Yahudi Konseyleri (*Judenräte*) üzerinden yaptığı analiz, bu yapısal işbirliğinin kan dondurucu sonuçlarını belgeler:

- **Pinchas Freudiger Verisi:** Eğer Yahudi liderler ve konseyleri işbirliği yapmak yerine halkı uyararak bir "kaos" yaratsaydı, kurbanların **en az %50'si** kurtulabilirdi. Düzeni ahlakın önüne koymak, kurban sayısını trajik bir şekilde artırmıştır.
- **Büyük Canavar Analojisi:** Platon'un bu analojisi, "iyi" insanların toplumsal dışlanma korkusuyla canavarın dilini ve ahlakını nasıl benimsediğini açıklar. Elleri Pontius Pilatus gibi yıkamak, sorumluluğu üst makamlara devretmek, kötülüğe verilen en büyük yakıttır.

Bireysel düşüncenin iflası bizi toplumsal bir karanlığa gömse de, totaliter baskı altında bile ahlaki tercihin nasıl bir "politik enfeksiyona" dönüşebileceğini gösteren Danimarka örneği, bu tablodan çıkış yolunu sunar.

1.5 Yapısal Körlüğü Kırmak: Danimarka Örneği ve Sivil Direniş

Ahlaki seçimin ve şiddet içermeyen direnişin gücü, en profesyonel imha mekanizmalarını bile felç edebilir. Danimarka halkının Yahudileri teslim etmeyi reddeden topyekûn duruşu, askeri bir zaferden ziyade derin bir ahlaki sarsıntı yaratmıştır.

Bu sivil direnişin "insani tiksinme" (*human aversion*) etkisi şu sonuçları doğurmuştur:

- **Sistemin Felç Olması:** Danimarkalıların sarsılmaz duruşu, oradaki Nazi personelini bile "enfekte" etmiş; ideolojik katılıklarını yitiren Alman subayları, emirleri uygulama kapasitesini kaybetmişlerdir.
- **Uyumsuzluğun Gücü:** "Herkes uyum sağlasa da ben sağlamayacağım" diyebilme iradesi, organize kötülüğün dişlileri arasına atılan bir çelik çubuk işlevi görür.

1.5.1 Peki ama ne önemi var? (So What?)

Danimarka örneği, totaliter terör altında bile insanın bir seçim şansı olduğunu ve bu seçimin, sistemin en acımasız çarklarını bile işlevsiz kılabilecek politik bir güç doğurduğunu kanıtlar. Bu tarihsel ders, modern yönetim ve bireysel varoluş için nihai bir etik manifesto gerektirir.

1.6 Sonuç: Kamusal Sorumluluk ve Düşünmenin Hayati Önemi

Organize kötülüğün panzehiri yüksek bir zekâ değil, bireyin kendi kendisiyle kurduğu o

“sessiz diyalog”, yani düşünme eylemidir. Zihinsel egemenliğin hiçbir kuruma devredilmemesi, insan kalma sanatının temel şartıdır. Kendi başınıza düşünme yetinizi hangi kurumsal “yüzükler” (Gyges’in Yüzüğü) uğruna terk ediyorsunuz? Bu soruyu sormayan her profesyonel, sistemin en tehlikeli operatörü olmaya adaydır.

1.6.1 Modern Yönetim İçin Etik Manifesto

Zihinsel kapasiteyi (*Logistikon*) korumak ve Platonik erdemlerle donanmış bir vicdan inşa etmek için şu 6 temel ilke rehber edinilmelidir:

1. **MUHAKEME ET (*Sophia – Bilgelik*):** Teknik kuralları her zaman etik bir süzgeçten geçir; mekanik itaati reddet.
2. **PERSPEKTİF KAZAN:** Kararlarının en alt kademedeki birey üzerindeki insani etkilerini tahayyül etme yetini diri tut.
3. **İTAATİ SORGULA (*Andreia – Cesaret*):** Ahlaki ağırlığı olan her kararda sorumluluğun sadece emredene değil, uygulayana da ait olduğunu bilerek cesaret göster.
4. **DİLİ KORU:** Eylemlerini teknik örtmecelerin arkasına saklama; dürüst ve doğrudan bir dil kullan.
5. **ARZULARI DİZGİNLE (*Sophrosyne – Kanaatkârlık*):** Kısa vadeli kâr ve kariyer hırsını, kurumsal bilgelik ve sağduyu ile dengele.
6. **KENDİ BAŞINA KALMAYI ÖĞREN:** Zihinsel kapasiteni korumak için kendinle sessiz bir diyalog kur; gerçek düşünme eylemi ancak bu yalnızlıkta başlar.

Bireysel muhakemeden feragat, kurumsal yıkımın başlangıcıdır. Unutulmamalıdır ki kötülük canavarlardan değil, düşünmeyi bırakan normal profesyonellerden doğar. Düşünmek, kötülüğün asalak yayılımını durduran en radikal politik direniş biçimidir. Bireysel vicdanını sistemin dişlilerine kurban edenlerin, yarın “sadece görevimi yapıyordum” savunmasının arkasına sığınacak bir “insanlıkları” kalmayacaktır.